

Rośliny uprawne

Produkcja produktów spożywczych o wysokich wartościach odżywczych do pokrycia podstawowego zapotrzebowania pokarmowego ludzi i zwierząt jest obecnie głównym celem produkcji rolniczej. Pokrycie specyficznych potrzeb pokarmowych we współczesnych czasach ma drugorzędne znaczenie, chociaż na poziomie lokalnym może być bardzo istotne. W związku z tym, wielkie uprawy mają wpływ na kształt pejzażu rolniczego na wszystkich terenach, a także mają największy wpływ na pojawianie się problemów ekologicznych w środowisku przyrodniczym tych terenów.

▪ Zboża

Wśród upraw najważniejsza jest uprawa zbóż, która stanowi 50% całości upraw na obszarach uprawianych w skali świata, to jest ok. 708 milionów hektarów.

Trzy podstawowe zboża to: pszenica, ryż i kukurydza, stanowią one podstawę pokrycia zapotrzebowania energetycznego całej ludności świata. Używane są zarówno do karmienia ludzi i zwierząt, w formie ziarna lub po przejściu specjalnych procesów jako różnego rodzaju pożywienie i pasza. Masa roślinna oraz pozostałości uprawy są używane w większości jako pasza dla zwierząt. Ostatnio, nauka zwróciła się w kierunku wykorzystania biomasy pszenicy do produkcji energii i bioetanolu (Papacosta, 1997).

Pszenica jest rośliną, której uprawa zajmuje największe obszary na świecie (stanowi ponad 15% całości uprawianych obszarów) jest również podstawą żywienia na świecie. Ryż jest następną w kolejności pod względem ważności uprawą, stanowi podstawę wyżywienia 2 miliardów ludzi. Trzecie miejsce w skali światowej upraw zajmuje kukurydza, a dzięki szczególnym właściwościom tj. ziarno wykorzystane głównie jako pasza dla zwierząt, a w drugiej kolejności jako pokarm dla ludzi.

Ostatecznie, jęczmień jest uprawiany ze względu na wykorzystanie jako źródło energii dla zwierząt, a częściowo również dla ludzi. Dodatkowo jest używany w przemyśle do produkcji piwa i innych alkoholi. Inne zboża m.in. żyro, owies itp. są uprawiane na mniejszą skalę tylko do pokrywania zapotrzebowania określonych potrzeb lokalnych.

▪ Rośliny motylkowe

Rośliny strączkowe, czy motylkowe, są znane od zamierzchłych czasów, są pożywieniem o bardzo wysokiej wartości odżywczej zarówno dla ludzi jak i zwierząt.

W przeszłości były one podstawowym źródłem białka w pożywieniu człowieka. Obecnie, zastąpienie białek roślinnych, zwierzęcymi zmieniło znaczenie tych upraw w rolnictwie. W krajach śródziemnomorskich i na Bliskim Wschodzie przewagę osiągają m.in. ciecierzycyca, soczewica, groch, bób, w Ameryce fasola, a w Chinach soja. Dziś pierwsze miejsce wśród roślin strączkowych, pod względem wielkości uprawy zajmuje soja, która w krajach rozwiniętych jest używana do produkcji oleju i paszy dla zwierząt, a w krajach rozwijających się do produkcji białka spożywanego przez ludzi.

Do motylkowych należy również tzw. Alfalfa (rodzaj wieloletniej koniczyny = *Megicago sativa* = lucerna), która jest niezwykle ważną rośliną w produkcji pasz dla zwierząt. Jest uprawiana na ok. 33 milionach hektarów. Lucerna jest intensywnie uprawiana od XIII w. p.n.e. na paszę i jest uważana za gatunek, który zmienił kierunek hodowli zwierząt, a dalszy rozwój hodowli nie jest możliwy bez obecności lucerny w żywieniu.

Najważniejszą cechą roślin motylkowych jest ich zdolność do wykorzystania azotu atmosferycznego dzięki obecności bakterii wiążących azot (z rodzaju *Rhizobium* i *Bradyrhizobium*), które zagnieżdżają się w korzeniach tych roślin. Dodatkowo przyczyniają się do podtrzymywania i polepszania żyzności

gleby.

Wykorzystując swoje zdolności wiązania azotu, rośliny motylkowe zaspokajają swoje zapotrzebowanie na azot, a ponadto rozkład ich części pozostałości wzbogaca glebę w azot, który zostaje wykorzystany przez następne uprawy. Dlatego uprawa roślin strączkowych przyczynia się do redukcji użycia nawozów zawierających ten pierwiastek.

- Uprawy wyspecjalizowane

Uprawa różnych rodzajów roślin przeznaczonych do produkcji specjalistycznych produktów, ma ograniczone znaczenie w skali światowej, jednak często znacznie większe znaczenie na poziomie społeczności lokalnych w wielu krajach. Np. znaczenie oliwek czy winorośli w państwach śródziemnomorskich ma zupełnie inną wartość niż dla innych krajów uprawiających te same rośliny, chociaż nad Morzem Śródziemnym te rośliny wraz ze zbożem są podstawą dla rozwoju kulturalnego tych terenów.

Produkcja sadownicza (drzewa sadzone z przeznaczeniem do produkcji owoców) i hodowla warzyw są zazwyczaj ważne ekonomicznie na poziomie lokalnym. Nawet, jeśli te produkty mają znaczenie tylko jako uzupełniające produkty w żywieniu, często mają znaczenie handlowe wyższe niż podstawowe produkty żywnościowe. Zapotrzebowanie na ten typ pożywienia jest obserwowany szczególnie w społeczeństwach o wysokim dochodzie, chociaż klimat śródziemnomorski daje stosunkowo korzystne warunki do ich uprawy, szczególnie, kiedy dostępność wody jest wystarczająca.

W obecnych czasach istnieje tendencja, gdzie w krajach o wysokich dochodach konsumenci skłonni są kupować produkty poza sezonem, wzmagając tym samym uprawę szklarniową, – która ostatnio staje się jedną z bardziej zintensyfikowanych form inwestycji rolniczych ze stałym dochodem. Szklarnie zmieniają znacznie krajobraz rolniczy, ponadto obraz „rolnictwa pod osłonami” ma wzrastający zasięg w skali światowej.

▪ Rośliny przemysłowe

Pośród gatunków uprawianych, o podstawowym znaczeniu ekonomicznym są zarówno te produkowane głównie dla celów dla spożywczych jak i przemysłowych m.in. bawełna, słonecznik, rzepak, trzcina cukrowa i tytoń.

Dodatkowo należy wspomnieć o wielkich plantacjach kukurydzy i ziemniaków, z których produkty po obróbce przemysłowej trafiają na rynek jako produkty spożywcze dla szerokiego grona konsumentów (pod postacią chipsów, frytek, płatków itp.), i zaczynają zastępować w naszej diecie przekąski z tradycyjnych upraw, takie jak suszone owoce, orzechy czy rodzynki, co w konsekwencji prowadzi do obniżenia wartości ekonomicznej uprawy tych roślin.

▪ Uprawy wyspecjalizowane w krajach tropikalnych

W krajach rozwijających się w strefach tropikalnych znajdują się wyspecjalizowane uprawy roślin takich jak kawa, kakao, banany, trzcina cukrowa, które jednak nie zapewniają podstawowych źródeł pokarmu dla lokalnej ludności. Rozprzestrzenianie tych plantacji szczególnie w okresie kolonializmu służyło głównie zaspokajaniu potrzeb żywieniowych społeczeństw Europy i Ameryki Północnej. Plantacje te nazywane „subsydiami” czy „eksportowymi”, były wtedy źródłem dochodu dla rolników na tych terenach, a jednocześnie głównym środkiem płatniczym dla tych krajów, które je produkowały. W przeciwieństwie do tych plantacji, uprawy podstawowych surowców pokarmowych nazywane „podstawowymi” czy „witalnymi” w większości tych krajów nie były rozwijane, i oparły się na produkcji dla własnych potrzeb.

Należy zauważyć, że „subsydiumowane” uprawy są konkurencyjne do „podstawowych” i powodują zależność krajów Trzeciego Świata od importu podstawowych produktów żywnościowych.

Dla osób szukających pomocy w pisaniu prac z różnych dziedzin polecamy serwis [pisanie prac](#) z prawa, administracji,

zarządzania, marketingu, pedagogiki i wielu innych dziedzin.